

Sarajevo, 2

Com qui travessa una ratlla invisible (o perfectament visible), el visitant passa d'un basar turc a un carrer comercial de l'Europa central; passa del formigueig entre botigues i paradetes d'artesanía oriental amb senyors a la porta fumant amb narguil, a la circulació ordenada i tranquil·la dels vianants d'una ciutat austríaca de províncies, una petita ciutat centreeuropea. Aquest és un prodigi de l'urbanisme i de la història, de la cultura i de l'arquitectura, que no he vist mai enlloc més del món: una contigüitat tan immediata, un canvi tan perfecte sense espai intermedi, el pas d'un món a un altre món gairebé sense moure't, una cosa així deu tindre pocs equivalents, potser no cap. El visitant ha exigit físicament d'una civilització i fent només dos o tres passos ha entrat en una altra de carrers i cases purament europeus, edificis d'aire burgès de finals de segle XIX o primers del XX, cantonades solemnes, façanes d'antics centres administratius o de bancs, una planta urbana d'amplària confortable, un urbanisme planificat i formal que va durar menys de mig segle, l'última etapa d'aquella construcció gloriosa i única de la història d'Europa que es digué Imperi Austro-hongarès, amb guionet necessari. Vista des d'aquesta península ibèrica nostra, la història d'Europa dels últims cinc o sis segles (d'Europa sencera, no únicament del terç més occidental) no sembla allò que realment va ser: un llarg enfrontament i una llarguíssima frontera entre els estats dels Habsburg i els otomans, que avançaren fins a les portes de Viena a finals del segle XVII, i després recularen lentament fins a la vora de Constantinoble/Istanbul. En una etapa decisiva d'aquesta reculada, a la segona meitat del XIX, Àustria va rebre (el 1878, al Congrés de Berlín) l'administració de Bòsnia-Hercegovina, província turca des de mitjan segle XV. I llavors arribaren a Sarajevo els militars i els funcionaris enviats per Viena, els arquitectes i els enginyers, els empresaris i els metges, tot aquell personal de l'administració d'un imperi que podia semblar risible i decadent però no ho era. En el terme de només quaranta anys, els austríacs van fer a Bòsnia centenars de quilòmetres de

Joan Francesc Mira

carreteres i centenars més de ferrocarril (l'única línia que hi ha ara mateix, i que gairebé no funciona), van fer una capital nova, i intentaren fer també un país nou i modern. A Sarajevo, almenys, és obvi que tingueren èxit en l'empresa. Aquesta

part ordenada i compacta de la ciutat és Àustria, és l'Europa central, és la cara d'un projecte, d'una idea, que finalment va volar pels aires amb els trets de pistola de l'estudiant Prinzip, un matí d'estiu del 1914 a pocs metres d'ací.

Una altra idea possible també esclatà en fragments tràgics menys de vuitanta anys més tard: la idea d'una ciutat moderna i culta, de musulmans, jueus, catòlics i ortodoxos vivint en pau i bon veïnatge, de croats, serbis, bosniacs, sefardites i altres minories formant una sola comunitat de ciutadans. Darrere de la catedral catòlica, uns edificis bellíssims del temps austríac encara són només una façana buida, cremada pels bombardeigs, a pocs metres del mercat on els obusos dirigits amb punteria maligna deixaren el carrer ple de cadàvers i de sang, un carrer per on també passa el tramvia. I molt prop d'aquesta catedral hi ha la seu ortodoxa (l'una i l'altra tan inconfusibles com els rituals respectius), i al costat hi ha una facultat universitària, crec recordar que d'Economia o cosa semblant, amb una placa de pedra molt gran que diu "Ajuntament de Barcelona", i una inscripció agraint el suport rebut. I això també és part de la història. Això, i l'espectacle de molts quilòmetres de la vall del riu Bosna, sortint de Sarajevo cap al nord, a penes entrats en la que s'anomena *Republika Srpska*, la part sèrbia de Bòsnia: a una banda i a l'altra de la carretera, un poblet rere l'altre és simple ruïna, les esglésietes implacablement cremades, les cases, centenars o potser milers de cases, rebentades, cremades i abandonades —a força de fusell i de bomba— pels seus habitants no serbis. D'això fa poc més de quinze anys, els camps abandonats són herbassars silvestres, les cases són només murs renegrits, i de l'altra Bòsnia possible, com de l'altre Sarajevo, ningú no en vol parlar. Com si haguera estat només un somni impossible. Però va durar segles.

“Darrere de la catedral catòlica, uns edificis bellíssims del temps austríac encara són només una façana buida, cremada pels bombardeigs, a pocs metres del mercat on els obusos dirigits amb punteria maligna deixaren el carrer ple de cadàvers i de sang, un carrer per on també passa el tramvia”